

ΚΑΛΑΣ,

ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΥ ΠΑΚΙΣΤΑΝ*

Στις απρόσιτες κοιλάδες του Ίνδοκούχ μιὰ φούχτα απόγονοι του Μεγάλου Ἀλεξάνδρου προσπαθοῦν νὰ ἐπιβιώσουν. Καστανοί, με ἀνοιχρόχρωμα μάτια, εἰδωλολάτρες καί... πείσιμονες.

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ ἀναφέρουν ὅτι ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, κατὰ τὴν ἐκστρατεία του στὰ βάθη τῆς Ἀσίας, συνάντησε ἑλληνικὲς ἀποικίες χαμένες ἀνάμεσα στοὺς αὐτόχθονες πληθυσμούς. Τοῦτο, ἄλλωστε, ἐπιβεβαιώνουν καὶ οἱ σύγχρονοι ἐρευνητές. Ἡ ὕπαρξη, μάλιστα, αὐτῶν τῶν ἀποικιῶν καθόρισε πιθανότατα μερικὲς φορὲς τὴ χάραξη τῆς διαδρομῆς του. Ἔτσι μόνο μπορεῖ ἴσως νὰ ἐξηγηθεῖ τί γύρευε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος στὸν Ἰνδικὸ Καύκασο, τὸν Ἰνδοκούχ γιὰ τοὺς σημερινοὺς ντόπιους καὶ Παροπάμισο γιὰ τοὺς Ἀρχαίους, ὅπου ζοῦν μέχρι σήμερα οἱ Καλάς, ποὺ ἀποκαλοῦνται Ἑλληνες τῆς Ἀσίας. Ἡ συλλογικὴ μνήμη τῶν Καλάς ἔχει διασώσει τὴν παράδοση ὅτι οἱ Ἕλληνες πρόγονοὶ τους εἶχαν φτάσει στὰ μέρη αὐτὰ πολὺ πρὶν ἀπὸ τὸν Μέγα Ἀλέξανδρο ποὺ τοὺς βρῆκε κατεβαίνοντας πρὸς τὴ Γανδάρα. Κατὰ μία ἐκδοχή, ὁ ἔνδοξος Μακεδόνας, συνεχίζοντας τὴν πορεία του πρὸς τὰ Τάξιλα, ἄφησε πίσω του στρατιωτικούς, οἱ ὁποῖοι μετάγγισαν καὶ νέο ἑλληνικὸ αἷμα στὴ φυλὴ αὐτή.

Ἀπόγονοι τῶν χαμένων αὐτῶν μακεδόνων στρατιωτῶν θεωροῦνται οἱ σημερινοὶ Καλάς, ποὺ ἀνέπτυξαν τὸν πολιτισμὸ τους στὸ βάθος ἄγριων φαραγγιῶν καὶ κοιλάδων. Διάφορες ἐξωτερικὲς ἐνδείξεις ἐπιβεβαιώνουν τὸ θρύλο. Ὀνομάζουν τὸ βουνό τους Ὀλυμπο, καὶ οἱ περισσότεροι ἔχουν εὐρωπαϊκὰ χαρακτηριστικά, ἀνοιχτόχρωμα ἢ πρασινωπὰ μάτια, σταρόχρωμη ἐπιδερμίδα καὶ καστανόχρωμα μαλλιά. Αὐτὲς οἱ ἐνδιαφέρουσες, πλὴν ὅμως ἀμφισβητήσιμες, ἐνδείξεις ἐνισχύθηκαν, ὅταν πρὶν ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια ἀνακαλύφθηκαν ἑλληνικὲς ἐπιγραφὲς στὸ ἀφγανικὸ μέρος τῆς περιοχῆς τῶν Καλάς, ἡ ὁποία ἐκτείνεται καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς τῶν ἀφγανοπακιστανικῶν συνόρων. Ἐνῶ ὅμως οἱ Καλάς τοῦ Ἀφγανιστάν ἐξισλαμίστηκαν διὰ τῆς βίας τὸν περασμένο αἰῶνα καὶ ἡ περιοχὴ τους βαφτίστηκε Νουριστάν, δηλαδὴ χώρα φωτός, οἱ ὁμοεθνεῖς τους στὸ Πακιστάν ἐξακολοθοῦν στὴν πλειονότητά τους νὰ εἶναι εἰδωλολάτρες καὶ νὰ μιλοῦν ἀποκλειστικὰ τὴ γλῶσσα καλάς. Γι' αὐτὸ οἱ Πακιστανοὶ τοὺς ἀποκαλοῦν καφίρ, δηλαδὴ ἄπιστους, ἀφοῦ ἀποτελοῦν τὴ μοναδικὴ εἰδωλολατρικὴ κοινότητα σ' ἓναν ἔντονα μουσουλμανικὸ κόσμο.

Ἡ ἐπαρχία τους ἔχει πρωτεύουσα τὸ Τσιτράλ, κτισμένο στὸ βάθος μιᾶς βαθιᾶς κοιλά-

Ἡ κοιλάδα τοῦ Τσιτράλ.

δας μήκους 322 χλμ., στὶς ὑψόμενες τοῦ Τριμίρ (7.788 μ.), τῆς ὑψηλότερης κορυφῆς τοῦ Ἰνδοκούχ. Τὸ Τσιτράλ βρίσκεται σὲ ἀπόσταση σχεδὸν μιᾶς ὥρας μετὸ ἀεροπλάνο ἀπὸ τὸ Πесаουάρ τοῦ Βορείου Πακιστάν ἢ 12 ὥρῶν μετὸ τοπικὸ, ξεχαρβαλωμένο λεωφορεῖο, τὸ ὁποῖο γιὰ νὰ φτάσει στὸν προορισμὸ του, μέσα ἀπὸ κακοτράχαλους δρόμους, πρέπει νὰ περάσει ἀπὸ τὴν ὄρεινὴ διάβαση Λοουάρι σὲ ὑψόμετρο 3.500 μ. Με ἀφετηρία τὸ Τσιτράλ γίνονται οἱ ἐκδρομὲς στὶς τρεῖς περιοχὲς τῶν Καλάς, τὸ Μπουμπουρέτ, τὸ Μπιρίρ καὶ τὸ Ραμπούρ, με

τζίπ. Οί διαδρομές είναι περιπετειώδεις και εξαιρετικά επικίνδυνες, σε μιὰ ἀπίθανη ὁμορφιάς ἄγρια φύση μὲ βαθιὲς χαράδρες καὶ ὄρητικὰ ποτάμια. Γιὰ νὰ φτάσει μάλιστα κανεὶς στὸ Ραμπούρ, πρέπει νὰ διανύσει τὰ τελευταῖα 16 χλμ. μὲ τὰ πόδια. Στὰ μέρη αὐτά, σὲ ὑψόμετρο 2.800 μ., ἔχουν ἀποτραβηχθεὶ οἱ ἐναπομείναντες 3.000, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπίσημη στατιστικὴ Καλὰς. Ὑπάρχουν, ὅμως, βásiμες εἰκασίεις ὅτι ἄλλοι τόσοι ἔχουν καταφύγει πολὺ ψηλότερα στὰ βουνά, στὴν προσπάθειά τους νὰ διασώσουν τὶς παραδόσεις τους, καὶ ὅτι ὅσοι παρέμειναν χαμηλότερα στὶς κοιλάδες, τὸ κάνουν ἀπλῶς γιὰ νὰ παραπλανήσουν τὴν κεντρικὴ ἐξουσία.

Καθ' ὁδὸν πρὸς τὴ χώρα τῶν Καλὰς.

Ὡς πότε ὅμως ἡ ἀντίστασή τους αὐτὴ μπορεῖ νὰ διαρκέσει; Ἡ πακιστανικὴ κυβέρνησις εὐνοεῖ τὸν ἐξισλαμισμὸ τους καὶ ἐνθαρρύνει στὴν περιοχὴ τους τὸν τουρισμὸ, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποδειχθεὶ διεθνῶς ὁ ἀποτελεσματικότερος διαβρωτικὸς παράγοντας τῶν ἡθῶν καὶ παραδόσεων ἐνὸς λαοῦ. Γιὰ τοῦτο κατασκευάζει δρόμους καὶ διευκολύνει τὴν πρόσβαση στὶς δυσπρόσιτες αὐτὲς περιοχές, παρ' ὅλη τὴ σχετικὴ ἀντίδραση τῶν Καλὰς. Σήμερα τὸ ἕνα τρίτο τῶν Καλὰς εἶναι μουσουλμάνοι. Ἦδη ἐδῶ καὶ πενήντα χρόνια ἐξαφανίστηκε ὁ κληρὸς, ποὺ ἔκανε τὶς θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ τὶς θυσίαις τῶν κατσικιῶν, οἱ ὁποῖαι σχεδὸν καταργήθηκαν ἐλλείψει πόρων. Οἱ Καλὰς προσφέρουν πιά μόνον κατσικίσιον γάλα καὶ ψωμὶ στοὺς θεοὺς τους. Στὸ Μπουμπουρέτ ὑπάρχει ἤδη ἕνα τζαμί, ἕνα ἰατρικὸ κέντρο, ἀκόμα καὶ παιδικὸς σταθμὸς. Μικρὰ πανδοχεῖα προσφέρουν ὑποτυπώδεις ὑπηρεσίαις στοὺς ξένους. Καὶ τὸ χειρότερον ἀπ' ὅλα, γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖ κανεὶς τὴν περιοχὴ, ἐκτὸς ἀπὸ δύο εἰδικὰς ἄδειαι Ἀρχῶν, ποὺ πρέπει νὰ πάρει, πληρώνει δικαίωμα εἰσόδου ὅπως στὰ ἔθνη

πάρκα τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Ἀφρικῆς.

Οἱ Καλὰς δὲν ζοῦν σὲ συγχροτημένα χωριά, ἀλλὰ κατὰ φάρες. Τὰ ἀσοβάντιστα σπίτια τους εἶναι κτισμένα μὲ ἐπάλληλες σειρὰς ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀνάμεσα στὶς ὁποῖαι μεσολαβοῦν χοντρά μαδέρια, ποὺ ἐξέχουν ἀπὸ τὴν πρόσοψη τοῦ κτίσματος καὶ πολλὰ καταλήγουν σὲ χοντροφτιαγμένα κεφάλια κριαριῶν. Ἐδῶ βλέπουμε, δηλαδή, τὸ σύμβολο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐπιφανοῦς ἐκπροσώπου τῆς ἐποχῆς τοῦ κριοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπεικονίζεται στὰ νομίσματά του μὲ κέρατα κριαριοῦ. Ξύλινα παραθυρόφυλλα, χωρὶς τζάμια, κλείνουν τὰ ἀνοίγματα τῶν σπιτιῶν. Τὸ ξύλινο πλαίσιο στὶς πόρτες εἶναι συχνὰ διακοσμημένο μὲ ἀνάγλυφους ρόδακες καὶ μακεδονικοὺς ἀστέρες. Τὰ σπίτια ἔχουν συνήθως δύο ὀρόφους. Στὸ ἰσόγειο σταβλίζουν τὰ ζωντανά τους. Στὸν ἐπάνω ὄροφο, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα μοναδικὸ δωμάτιο, ζεῖ ὅλη ἡ οἰκογένεια. Ἡ ἐστία βρίσκεται στὸ κέντρο τοῦ δωματίου, καὶ ὁ καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὰ ἀνοίγματα τοῦ σπιτιοῦ καὶ στὴν καλύτερη περίπτωσι ἀπὸ μίαν ὀπὴ στὴν ὀροφή, ἀφοῦ κανένα σπίτι δὲν διαθέτει καπνοδόχο.

Οἱ ἄντρες φοράνε τὸ κλασικὸ πακιστανικὸ ἔνδυμα, ποὺ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ σαλβάρι καὶ τὴν ντούρκα, ἕνα εἶδος μακριᾶς πουκαμίσας, μὲ δύο ἀνοίγματα στὰ πλάγια, ποὺ τοὺς φτάνει μέχρι τὴ μέση τῆς κνήμης. Ὅλα τους τὰ ροῦχα ἔχουν χρώματα γαιώδη καὶ σπανιότερα σκοῦρο μπλέ. Στὸ κεφάλι, ἀντὶ γιὰ τὸ σύνθητες σαρίκι τῶν μουσουλμάνων, φοροῦν χαρακτηριστικοὺς μάλλινους, φουσκωτοὺς μπέζ σκούφους. Οἱ γυναῖκες ὑφαίνουν σὲ κάθετους ἀργαλειούς, ὅπως οἱ ἀρχαῖες Ἑλληνίδες, τὸ μαῦρο τρίχινο ὕφασμα, μὲ τὸ ὁποῖο φτιάχνουν τὰ ροῦχα τους. Στὸ κεφάλι τους ἔχουν μιὰ ἰδιόμορφη καλύπτρα, ποὺ φτάνει πίσω, μέχρι τὴ μέση τῆς πλάτης καὶ εἶναι βαρυφορτωμένη κυρίως μὲ ἄσπρα κοχύλια, ἀλλὰ καὶ μὲ κοσμήματα, κουδουνάκια, κουμπιὰ καὶ ὅ,τι ἄλλου εἶδους ἐτερόκλητο ἀντικείμενο προσφέρεται στὰ μάτια τους γιὰ στολίδι. Μαζεύουν τὰ μαλλιά τους στὴν κορυφὴ τοῦ κεφαλοῦ σ' ἕνα εἶδος κωνικοῦ κότσου, ἐλαφρὰ γερμένου πρὸς τὰ μπρός, καὶ ἀφήνουν νὰ τοὺς κρέμονται μερικὰ λεπτότατα κοτσιδάκια. Ἐξάλλου καλύπτουν τὰ μάγουλά τους μὲ στρῶμα λάσπης.

Χαρακτηριστικά σπίτια τῶν Καλάς.

Οἱ Καλάς ἀσχολοῦνται βασικῶς μὲ τὴν κτηνοτροφία αἰγοπροβάτων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ὕλοτομία. Εἶναι αὐτάρχεις σὲ ἀγροτικά προϊόντα. Καλλιεργοῦν κυρίως ἀραποσίτι, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ βάση τῆς διατροφῆς τους, ἀλλὰ καὶ μπάμιες, ποὺ εἶναι ἓνα ἀρκετὰ συνηθισμένο ἔδεσμα στὸ Πακιστάν. Ἔχουν ἀμπέλια καὶ παρασκευάζουν ἓνα ἀκαθόριστο, κτρινωπὸ ζουμί, ποὺ τὸ χαρακτηρίζουν κρασί, ἀπαγορευμένο εἶδος στίς μουσουλμανικὲς χώρες. Ἐπίσης ἔχουν καρυδιὲς καὶ ροδιές. Ἡ δημογραφικὴ τους ἀνάπτυξη ὅμως ἀποτελεῖ σοβαρὰ τὴν αὐτάρκειά τους, ποὺ τοὺς ἐπέτρεψε μέχρι τὴ δεκαετία τοῦ 1950 νὰ ἀγνοοῦν τὴν ὑπαρξὴ νομισμάτων. Τὸ γεγονὸς τοῦτο θὰ περιορίσει σὲ πρώτη φάση τὸ πλεόνασμα τῶν τροφίμων, ποὺ προορίζεται γιὰ τὴν τέλεση τῶν ἐορτῶν, ἀπὸ τὶς ὁποῖες οἱ σπουδαιότερες γίνονται γύρω ἀπὸ τὴ χειμερινὴ τροπὴ τοῦ ἡλίου καὶ τὴ φθινοπωρινὴ ἰσημερία. Ὅμως οἱ γιορτὲς αὐτές, κατὰ τὶς ὁποῖες χορεύουν κυκλικὰ πιασμένοι ἀπὸ τοὺς ὤμους μὲ τὴ συνοδεία νταουλιῶν, εἶναι ἀπαραίτητες γιὰ τὴ συνοχὴ μιᾶς φυλῆς μὲ προφορικὴ παράδοση, ποὺ δὲν γνωρίζει τὴ γραφὴ παρὰ ἐδῶ καὶ πέντε μόλις χρόνια. Χωρὶς γιορτὲς καὶ ἱεροτελεστίες ὁ πολιτισμὸς τῶν Καλάς, πολιτισμὸς ποὺ διατήρησε, παρ' ὅλες τὶς πιέσεις ποὺ δέχθηκε καὶ δέχεται σ' ἓνα περιβάλλον ἐχθρικό, τὴν ἰδιαιτερότητά του, προορίζεται νὰ σβῆσει.

Στὸν ἕβδομο οὐρανό...

Γυναίκα τῆς φυλῆς τῶν Καλάς
μὲ τὸ παιδί της.

Σύμφωνα μὲ τὸ κοσμολογικὸ σύστημα τῶν Καλάς, ὑπάρχουν ἑπτὰ ἐπάλληλοι οὐρανοὶ σὲ σχῆμα τεράστιου δίσκου. Στὸν 7ο καὶ ἀνώτερο οὐρανὸ ἐδρεύει ὁ Δημιουργὸς Ντεσάου ἢ Χόντα. Στὸν 6ο κατοικοῦν οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ θεότητες, ὅπως ὁ θεὸς τῆς Ὑγείας Ἴνγκάου. Στους 5ο, 4ο καὶ 3ο οὐρανοὺς κατοικοῦν οἱ ἄγγελοι ἐκεῖνοι, ποὺ παίζουν ρόλο συνδέσμου μεταξὺ θεῶν καὶ ἀνθρώπων, στοὺς ὁποῖους μεταφέρουν τὶς θεῖες ἐντολές. Στὸν κατώτερο οὐρανὸ κοιμοῦνται ὁ Ἥλιος καὶ ἡ Σελήνη, ποὺ οἱ ἀντίστοιχες μπτέρες τοὺς στέλνουν ταξίδι μόλις ξυπνήσουν. Στὸν 7ο οὐρανὸ ρεῖ ποταμὸς γάλακτος, ἐνῶ ἐκεῖ ὅπου κατοικεῖ ὁ θεὸς τῆς Ὑγείας, ρεῖ ποταμὸς αἵματος. Καθῆκον τῶν Καλάς εἶναι μὲ θυσίες καὶ τραγούδια νὰ κάνουν τοὺς θεοὺς εὐτυχισμένους. Ὅταν ὁ ποταμὸς γάλακτος ξεχειλίζει, ἡ συγκομιδὴ προμνύεται ἀφθονή. Ἐὰν ἀντίθετα ξεχειλίζει ὁ ποταμὸς αἵματος, θὰ ἐνσκήψουν ἀσθένειες, λιμός, πόλεμοι. Ἐχθρὸς τῶν θεῶν εἶναι ὁ διάβολος Jetan, ποὺ ἐμφανίστηκε μὲ τὴ μορφή σκύλου. Οἱ ἄγγελοι τοῦ πετάνε πέτρες, ὅπως οἱ Καλάς θεωροῦν τοὺς διάττοντες ἀστέρες.

* Τὸ κείμενο αὐτὸ πρωτοδημοσιεύτηκε στὸ περιοδικὸ *ΙΣΤΟΡΙΑ*, τχ 237, Μάρτιος 1988, σσ. 47-51.
Τὸ ταξίδι στὸ Μπουμπουρέτ πραγματοποιήθηκε στίς 12 Ἰουλίου 1987.